

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Bezielende politiek als CDA'er: hoe dan?

Bezieling laat zich vertalen en oefenen in een bepaalde stijl, een visie op de samenleving, maar ook in concreet politiek beleid. Bezielde christendemocratische politiek is standvastig, weet maat te houden en is bescheiden, om machtsmisbruik te voorkomen. Ze beoogt te inspireren zonder te vervallen in de valkuilen van moralisme, sciëntisme, idealisme en religionisme.

door Simon Polinder De auteur is postdoctoraal onderzoeker religie en veiligheid aan de Universiteit Utrecht. Hij doet onderzoek naar de rol van religieuze leiders in Nigeria en Kenia en in het omgaan met gewelddadig extremisme. Hij is tevens bestuurslid van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA.

Het zou zomaar kunnen gebeuren dat er na de aanstaande verkiezingen drie partijen in de Tweede Kamer komen die alle drie hun oorsprong hebben in de christendemocratie: Nieuw Sociaal Contract (NSC), de BoerBurgerBeweging (BBB) en het Christen-Democratisch Appèl (CDA). Hoewel de BBB en NSC niet naar de christendemocratie verwijzen, ademt het document 'Grondgedachten & Uitgangspunten van de politieke partij Nieuw Sociaal Contract' aan alle kanten christendemocratie, niet het minst door de verwijzing naar het personalisme. Bovendien zijn beide lijsttrekkers door de christendemocratische traditie gevormd toen ze actief waren voor het CDA. Hopelijk houden ze de komende tijd die bezieling vast. Ook voor het CDA is dat een uitdaging. Hoe doe je dat eigenlijk? Bezielt politiek bedrijven? En wat is er zo eigen aan die bezieling?

Bezieling is actueel

Bezieling is in. Als je googelt op 'bezieling' of 'ziel', krijg je tal van hits. Je kunt bezielt hardlopen, er zijn bezielde landschappen, je kunt bezielend werken en organiseren, en ook bezielt communiceren. Aan de Christelijke Hogeschool Ede gaf ik als lector les in de minor Bezieling en Professionaliteit en hebben ze tegenwoordig een lector Bezieling en Professionaliteit. De gedachte daarachter is dat mensen op zoek zijn naar bezieling; thuis én op hun werk. Mensen zoeken ruimte om hun werk vanuit innerlijke bezieling en inspiratie te doen. Soms bieden organisaties en bedrijven daarvoor specifieke meditatieve of inspirerende momenten of oefeningen aan.

Ook voor politici ligt er de vraag om bezielt hun werk te doen. Hoe zou bezielende politiek er binnen de christendemocratie uit kunnen zien? Ik belicht hierna drie aspecten: ten eerste dat bezieling vorm krijgt in een bepaalde stijl; ten tweede dat

Om een geloofwaardige christendemocratie

bezielde politiek per definitie ook leidt tot een samenleving met oog voor de ziel en bezieling; en ten derde dat bezielde politiek bescheiden en matig is.

Maar om te beginnen: wat is bezieling eigenlijk?

Bezieling gaat over de gerichtheid van de ziel

Bezieling komt dicht in de buurt van iets doen vanuit een bepaalde inspiratie of motivatie. Het woord heeft een sterke connotatie. Het gaat om een bepaalde aandrift, drijfveer, begeestering waarmee je iets doet. Interessant is dat het woord ‘bezieling’ verwijst naar de ziel. Het gaat er dus van uit dat mensen een ziel hebben die kan worden aangeraakt of aangespoord. Laten we daarom iets verder inzoomen op de ziel. Wist u dat de ziel ‘een ik’ heeft? Dat ze kan worden aangesproken? Dat ze kan veranderen? Dat je haar kunt verwaarlozen, maar ook kunt verzorgen? De ziel is als een venster op de werkelijkheid die onder of achter het alledaagse ligt. De ziel kan verlangen en liefhebben.¹ Het maakt dus nogal uit waar de ziel van mensen en ook van politici op gericht is. Christendemocratische politici hebben dus ook zorg te dragen voor hun ziel. Dat was een van de redenen dat wij het boek *Bezielende wijsheid* hebben geschreven.² Het kan bestuurders en politici helpen om in de maalstroom en hectiek van de dag even ruimte te maken voor stilte, contemplatie, voor een nieuwe koers of houding. Juist omdat de ziel ook steeds verlost wordt om zich op het mislukte of het kwade te richten, misschien wel juist als het zich als ogenschijnlijk goed voordoet.

De ziel is als een venster op de werkelijkheid die onder of achter het alledaagse ligt

modelmatige wereld; en (2) MMMMM2-W: de manipulatieve macht-markt-media & medische wereld.³ Hiermee omgaan vraagt erom dat je aandacht besteedt aan je ziel en onderkent wat de verleidingen zijn die leiden tot een leven en een wereld vol onwaarheid en lelijkheid. Vervolgens hebben we politici nodig die vanuit hun ziel over de wereld, de toekomst, de maatschappelijke vraagstukken, over mensen kunnen spreken, en die bovendien daaruit en daarnaar handelen. Maar hoe doe je dat?

Govert Buijs noemt twee dominante krachten die in onze tijd een beroep doen op de ziel, namelijk: (1) MMMMM1-W: de materiële-moleculaire-mathematisch-meetbare-

Bezielende politiek binnen de christendemocratie

1. Bezieling krijgt vorm in een bepaalde stijl

Het is erg lastig om een bepaalde inspiratie duurzaam te verankeren in je leven. Theoloog Arjan Plaisier wees er onlangs op dat de filosoof Blaise Pascal, die dit jaar vierhonderd jaar geleden geboren werd, er in zijn tijd al op wees hoe belangrijk bepaalde rituelen, gewoontes en praktijken zijn om tot de juiste oriëntatie te komen. ‘De wereld van de geest loopt op de nederige voeten van de dagelijkse praktijken.’⁴ Het gaat om jezelf oefenen, en jezelf dressereren. Vele mensen herkennen dit in de rituelen van de dagelijkse misviering, in de getijdengebeden in de kloosters of de rituele gebeden binnen de islam. Kortom, meet jezelf gewoontes aan of een bepaalde stijl waarin de christendemocratische bezieling materieel wordt.

In 2018 verscheen er een publicatie van het Wetenschappelijk Instituut waarin dit werd uitgewerkt.⁵ *Woorden én daden* typeert een politieke stijl als een combinatie van politieke visie, communicatie en inhoud zoals die tot uiting komt in het handelen. Het is geen rationele handelingsmethode, maar een manier van doen waarin hart en hoofd, inhoud en vorm, argument en ritueel direct met elkaar verbonden zijn.⁶ ‘Politieke stijl blijkt bijvoorbeeld uit hoe iemand over zijn eigen functie denkt; als een bijzondere roeping of als een carrière die zo is gelopen. Politieke stijl zit in iemands houding op foto’s. Staat iemand het liefst voortdurend vooraan te shinen of vooral achteraan de aandacht te delen? [...] Maar een politieke stijl heeft minstens zoveel met inhoud te maken.’⁷ Welke problemen kaart je aan en welke woorden gebruik je daarbij? Zo noemt het rapport als CDA-stijlkenmerk dat CDA-politici hun werk zien als een ambt, en niet slechts als een ‘baan’, waarbij ze zich richten op het dienen van de gemeenschap.⁸

Jezelf een stijl eigen maken en die beoefenen vraagt erom jezelf te voeden met de bronnen van de christendemocratie en inspirerende voorbeelden. Zie bijvoorbeeld de portretten van een aantal denkers die Henri Bontenbal geschreven heeft.⁹ Die bronnen hoeven overigens niet per se uit de politieke praktijk zelf te komen. Zo las ik onlangs dat Jan Pronk, in navolging van Joop den Uyl, bewust ook romans en gedichten leest. Den Uyl zei altijd: ‘Haal je inspiratie buiten het politieke bedrijf, bij de mensen waar het om gaat. Als die er niet zijn: lees gedichten.’¹⁰ Daarnaast is het belangrijk dat je jezelf laat inspireren én corrigeren door de CDA’ers die je voorgingen of met wie je nu samen optrekt. Ook in die zin is het waardevol om gericht te zijn op de gemeenschap.

2. Bezielde politiek leidt tot een samenleving met oog voor de ziel en bezieling

Als je ernaar streeft je politieke werk bezield te doen, zul je als vanzelf ook oog krijgen voor de plaats van de ziel in de samenleving en in wet- en regelgeving. Kent ons leven en samenleven voldoende rustplaatsen en oefenplaatsen voor de ziel? Hoe gaan we om met bezield leven? Het kan zomaar opeens zijn dat geestelijke verzorging bij de politiek, krijgsmacht en in de zorg opeens voor je gaat leven. En dat het belang van de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging om zich met de ziel bezig te houden belangrijk voor je wordt. Kortom, ik denk dat bezielde christendemocratische politiek er niet omheen kan vanuit een mensbeeld politiek te bedrijven waarin mensen geen machines zijn, geen dieren, maar bezielde zingevende wezens. De samenleving wordt weleens vergeleken met een lichaam waarin ieder lid een eigen rol en verantwoordelijkheid heeft en tegelijkertijd op elkaar aangewezen is. Christendemocraten hebben een mensbeeld en visie op de samenleving waarbij de ziel geheel meedoet. Het is niet alleen maar lichamelijk en materieel. De wereld kent ook een geestelijke dimensie en die drijft mensen en de geschiedenis voort. Daar oog voor hebben zou het profiel van christendemocraten moeten stempelen.

3. Bezielde politiek is bescheiden en matig

Hiervoor stipte ik al even aan dat de MMMMM1- en de MMMMM2-wereld proberen de ziel te beïnvloeden. Dat zou je kwalijke of schadelijke bezieling kunnen

Mensen zijn geen machines, geen dieren, maar bezielde zingevende wezens

noemen. Sommige vormen van bezieling moet je dus afhouden of buiten de deur houden. Als politicus is dat lastig, want iedereen wil wel op de schoot van de macht zitten. Daarom zijn er ook tal van lobbyisten en belangenbehartigers. Als politicus is het belangrijk om voor ogen te houden dat je bezieling zich kan vertalen in een bepaalde stijl, een visie op de samenleving, maar ook in politiek beleid. Net zoals een wetenschapper zijn bezieling moet richten op de wetenschappelijke praktijk, een militair op de militaire praktijk en een verpleegkundige op de zorg.

Politiek wordt gekenmerkt door uitoefening van macht. De kunst is je bezieling en inspiratie te koppelen aan het gebruik van macht, zonder dat de macht wordt misbruikt of je bezieling corrumpert. Een concreet voorbeeld. Stel, je bent als politicus enorm bezield geraakt om je in te zetten voor natuurbehoud en beheer ('we moeten goed voor de aarde zorgen: rentmeesterschap') of prenatale zorg ('elk mens heeft recht op dezelfde start'), dan is er de verleiding om dit door middel van wet- en regelgeving af te gaan dwingen. De bezieling of missie van een politicus kan dan zo leidend worden dat alle middelen geoorloofd worden geacht. In het geval je dit in je eigen leven radicaal wilt gaan vormgeven is dat natuurlijk prima, maar wat als je daar de middelen van de macht voor gaat gebruiken die gelden voor de gehele samenleving? Treffend beschrijft Mona Keijzer in een essay hoe deze goede intenties of bedoelingen uiteindelijk tot desastreuze politiek en bestuurlijk beleid kunnen leiden.¹¹ Kortom, de kunst is om je persoonlijke bezieling en inspiratie te vertalen

naar de politieke praktijk. Christendemocratie heeft er oog voor dat de 'logica' van de bezieling vertaald moet worden richting de logica van de politiek. Ze heeft bijvoorbeeld als uitgangspunten dat binnen de politiek subsidiariteit,

Beschouw principes niet als hinderpalen voor je bezieling, maar als trapleuningen om je houvast te geven

soevereiniteit in eigen kring en menselijke waardigheid belangrijk zijn. Ze heeft ook gedachten ontwikkeld over de volgordelijkheid van overheidsingrijpen: eerst informeren, dan pas structureren of normeren, en uiteindelijk wetgeving.¹²

Deze politieke logica werkt als een soort filter. Ze zorgt er bijvoorbeeld voor dat moralisme ('iedereen moet vegetariër worden'), sciëntisme ('de wetenschap heeft aangetoond dat vaccineren de enige effectieve manier is tegen corona'), idealisme ('iedereen moet dezelfde kansen krijgen') en religionisme ('zo wil God het') niet zomaar hun idealen aan anderen kunnen opleggen door middel van de macht. De politieke logica is dat kleine stapjes de voorkeur verdienen boven megalomane projecten, dat bottom-up meestal de voorkeur heeft boven top-down, dat matigheid te verkiezen is boven snelheid en gretigheid. Daarmee zijn we terug bij de aloude christelijke deugd, die nog niets aan waarheid heeft ingeboet.

Conclusie

Bezieling in de politiek is goed. Politiek is immers geen technocratisch gebeuren. Maar hoe zorg je ervoor dat de bezieling je niet ontglipt in de dagelijkse modderige en soms misschien cynische praktijk van de politiek? Dat kan door je persoonlijke bezieling om te zetten in een bepaalde politieke stijl, je vervolgens te oefenen in deze stijl en je ook met mensen te omringen die je helpen stijlvast te zijn en wellicht op

het spoor zetten van een aantal deugden die daarbij kunnen helpen. Als je dat gaat doen, zul je als vanzelf oog krijgen voor de noodzakelijke ruimte voor bezieling in de samenleving en de mate waarin wet- en regelgeving daaraan bijdraagt of er juist afbreuk aan doet. Als laatste is het belangrijk om bescheiden te zijn in het vertalen van je bezieling richting politiek beleid. Koester daarom de christendemocratische principes die de logica van de politiek serieus nemen en daarmee voorkomen dat politiek het terrein wordt van hobbyisme van individuele Kamerleden. Beschouw deze principes niet als hinderpalen voor je bezieling, maar als trapleuningen om je houvast te geven bij het stap voor stap realiseren van het goede, ware en schone dat jou heeft geïnspireerd en je bezieling heeft gekleurd.

Artikel in het kort:

- * Ruimte voor bezieling is essentieel, in politiek én samenleving. De mens is geen machine en de samenleving ook niet. Politiek is geen technocratisch gebeuren en de samenleving is geen te beheersen en te sturen 'ding' met knoppen
- * Om bezieling te kunnen verankeren in het dagelijks bestaan is het oefenen in politieke stijl van belang en moet je je kunnen laven aan inspirerende voorbeelden
- * In de politiek is het de kunst bezieling en inspiratie te koppelen aan het gebruik van macht, zonder dat die macht wordt misbruikt en zonder dat deze je bezieling corrumpert

-
- 1 Martine Oldhoff, "'Prijs de Heer, mijn ziel". Protestantse visie op de ziel', lezing Protestantse Kerk in Nederland, november 2019 (online beschikbaar op <https://protestantsekerk.nl/verdieping/prijs-de-heer-mijn-ziel-protestantse-visie-op-de-ziel>); Renée van Riessen, *De ziel opnieuw. Over innerlijkheid, inspiratie & onderwijs*. Amsterdam: Sijbolet, 2023, p. 12; en Govert Buijs, 'Eerherstel voor de ziel', lezing Protestantse Kerk in Nederland, 15 februari 2021 (online beschikbaar op <https://www.youtube.com/watch?v=CvuaAPoM9fs>).
 - 2 Joke van Saane, Jan Dirk van der Borg, Bert Jan Lietaert Peerbolte en Simon Polinder (red.), *Bezielende wijsheid. Inspiratie voor christendemocratie*. Utrecht: KokBoekencentrum, 2023.
 - 3 Buijs 2021. Zie ook: Govert Buijs, *Eerherstel voor de ziel. Wat een rationeel denker in de kerk zoekt*. Amsterdam: Boom, 2020.
 - 4 Arjan Plaisier, 'Pascal als getuige van het christelijk geloof in een post-christelijke tijd', *Ecclesia* (2023), nr. 15-16, pp. 114-119, aldaar p. 118.
 - 5 Geerten Boogaard, *Woorden én daden. De politieke stijl van CDA-wethouders in het sociaal domein*. Den Haag: Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, 2018.
 - 6 Boogaard 2018, p. 11.
 - 7 Boogaard 2018, p. 9.
 - 8 Boogaard 2018, p. 104 en p. 108.
 - 9 Zie <https://henribontenbal.medium.com>.
 - 10 Anke van der Meer, 'Jan Pronk: "Haal je inspiratie buiten het politieke bedrijf"', NieuwWij.nl, 18 juli 2023 (online beschikbaar op <https://www.nieuwwij.nl/interview/jan-pronk-haal-je-inspiratie-buiten-het-politieke-bedrijf>).
 - 11 Mona Keijzer, 'De weg naar de hel is geplaveid met goede bedoelingen', De Nieuwe Denktank, juli 2023 (online beschikbaar op <https://denieuwedenk tank.nl/de-weg-naar-de-hel-is-geplaveid-met-goede-bedoelingen>).
 - 12 Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, *Om een gemeenschappelijk huis. Handboek christendemocratie in de praktijk*. Amsterdam: Prometheus, 2020, p. 27.